

יהודים

אי מהאגדות, מתים מהתופת, וקהילה שנולדה מהיהודים שהגרמנים מכרו בכסף לרוסים. **ארי וארי במסע מפרך אל 'גן העדן' האבוד של מאוריציוס**

באתר ההולדת

ארי זיבוטובסקי וארי גרינשפן

מאוריציוס.

גן העדן מסיפורי הילדים האנגלים, האי המרתק שאגדות עם נכרכו בשמו, אבל איזה זכר יהודי אנחנו מנסים למצוא כאן? שאלנו את עצמנו כשרק יצאנו לדרך. אבל נאמנים להחלטה הוותיקה שלנו, לחפש בכל מקום קשר יהודי, החלטנו לנסות. ויודעים מה. דאגנו לשווא. יש יהדות, היסטוריה יהודית וגיבורים יהודיים, גם בפינות הנידחות ביותר של העולם. האי מאוריציוס הוא באמת אי נידח ממש. הוא ממוקם אי שם בלב לבו של האוקיינוס ההודי, מרחק של 2,000 ק"מ מאפריקה, היבשת הקרובה ביותר. האי הזה גם לא יותר מדי גדול - שטחו פחות מפי שלושה מגודלה של העיר ניו-יורק, עם אוכלוסייה של 1.4 מיליון נפש בלבד.

האי מאוריציוס ידוע אולי בעיקר בזכות היותו ביתם של ציפורי הדודו נטולות יכולת התעופה. את הציפור זו - בת דודתם של התורים והיונים - ניתן היה למצוא בעבר אך ורק באי מאוריציוס, ובעולם הרחב לא ידעו על קיומה, עד שתועדה על ידי מלחים גרמניים בשנת שני"ח (1598). אולם, ברגע

1940 BLESSED BE THE TRUE JUDGE 194



חקלאות ותקווה. שדה במאוריציוס



ארץ הצבים. ארי, ארי ואואן גריפיטס עם צב מקומי

הצבים האלה היו פעם נפוצים כל כך, שאחד המטיילים הוותיקים תיאר כיצד הוא ירד מהאנייה היישר על גבו של צב כזה, והיה יכול לצעוד קילומטר שלם בדילוג מצב לצב, בלי שרגליו תדרוך על הארץ

הטבע של האי, ולא עזב אותנו עד שהוביל אותנו אל פתחו של בית המלון שלנו. לא יכולנו לאחל לעצמנו מארח נחמד יותר.

הגם שתמיד אנו מתעניינים בהיסטוריה היהודית של כל מקום אליו אנו מגיעים, האתרים האחרים שבו שווים אף הם ביקור, כשלחלקם ישנה גם משמעות הלכתית. אך לנקודה זו עוד נחזור בהמשך.

שומרי הגחלת

ה'אתר' היהודי המעניין ביותר באי, הוא ללא ספק אוואן גריפיטס עצמו. אוואן הוא אדם מרתק ביותר, שאם לשפוט על פי הסיפורים שהוא סיפר לנו כבדרך אגב, הוא אדם שמוכן לעשות הכל כדי לסייע ליהודים ולעם היהודי. ההיסטוריה האישית

שגילו אותה בני האדם, היא מהר מאוד נכחדה. האי התאכלס בשנת שצ"ח (1638), התושבים וכן בעלי חיים טורפים החלו לצוד אותה, וכך נצפתה ציפור הדודו האחרונה בשנת תכ"ב (1662), ומאז לא נראתה עוד. הציפור הזו לא הייתה לבד. האי היה מלא בצמחייה ובאוכלוסיית בעלי חיים ייחודיים, שרובם נעלמו בעקבותיה של הדודו. עדיין נותר הרבה מה לשמר במקום, ואחד המובילים במאמצים אלו כיום, אוואן גריפיטס, הוא גם נשיא הקהילה היהודית, שעליה נמנים למעלה ממאה חברים.

לפני שהגענו לאי, יצרנו קשר עם אוואן ובתקופת השהות שלנו שם הוא היה עבורנו סמל למידת הכנסת אורחים שאופיינית לבניו של אברהם אבינו בכל מקום. מרגע הנחיתה. הוא לקח אותנו, הראה לנו את האתרים היהודיים ואף חלק מאוצרות

במדגסקה. כמי שקשוב מאוד לנושא השימור, הוא הקים וסייע בניהולם של פרויקטים רבים לשימור במאוריציוס, רודריגו ובמדגסקה. במאוריציוס וברודריגו מדובר בשיקום יערות וצמחייה ייחודית לאזור, שנפגעו באמצעות עקירת צמחים פולשניים שאינם מקומיים והחלפתם בצמחים מוריטיאניים ורודריגואנים. במדגסקה הוא הצליח להשיג רישיונות לעבודות שימור של שני אזורים חורש גדולים מלאים בחיות יער כמו למורים, למשל. שם הוא שם לו למטרה להגן על היערות מפני שריפות, חטיבת עצים וציד ללא אישור, המאיימים על קיומם. פרויקטים אלו מעסיקים עשרות תושבים בכל אחד מהמקומות הללו.

השב"חים היהודים

אחד האתרים היהודיים החשובים ביותר באי קשור לסיפור לא ידוע מתקופת השואה. סעיף אחד בהסכם השלום בין גרמניה לרוסיה שנחתם בשנת תרצ"ט (1939), דרש את גירושם של אזרחים גרמניים שהתגררו בבסרביה. הסירות שהעבירו את הגרמנים הללו במעלה נהר הדנובה היו שבות כשהן ריקות, ולכן הנאצים הסכימו להשתמש בהן כדי להעביר בהן לרוסיה יהודים בעלי אמצעים, שיכלו להציע תשלום גבוה עבור הברחתם. את תנועת יהודים זו מגרמניה לרוסיה ריכזו פקידים שעבדו במה שכונה "הלשכה הנאצית המרכזית להגירה יהודית", שהיום כמעט אף אחד לא יודע עליה. כ-3,500 יהודים מערים שונות במרכז אירופה, כמו וינה, פראג, ברנוביץ, ברלין ודנציג, ראו בהזדמנות הזו לברוח נס גלוי ממש. באלול ת"ש (ספטמבר 1940), בתום המתנה בת חודשים ארוכים, במקום צפוף ובתנאים לא-אנושיים, יצאו ארבע אניות עמוסות במטען אנושי לדרך, שהנוסעים קיוו שתביא אותם אל החופש ואל חוף מבטחיה של ארץ ישראל. הם הספיקו להתרחק מרחק של 2,000 ק"מ במורד הדנובה עד לים השחור, ומשם, דרך הים האגאי, לים התיכון, לכיוון ארץ ישראל. האנייה 'אטלנטיק', שנוסעה עתידים היו להגיע בהמשך למאוריציוס, עגנה סוף סוף בחיפה ביום כ"ג בחשוון תש"א (24 לנובמבר 1940), אחרי תחנות רבות ומיירות. אנייה אחרת, ה'פטריואה', הגיעה לפנייה לחופי פלשתינה, והבריטים תכננו לגרש את נוסעיה. במאמץ למשוך זמן ואולי בסוף לבטל את הגזרה, תכננה ה'הגנה' לפוצץ מטען קטן בחדר המכוונות כדי להשבית את האנייה. משהו השתבש שם בצורה איזומה, והפיצוץ היה גדול יותר מהמתוכנן, והאנייה החלה שוקעת, כאשר 202 מהנוסעים שעל סיפונה טובעים יחד איתה.

מתוך רגשי חמלה, אישרו בסוף הבריטים לניצולי ה'פטריואה' להישאר בארץ ישראל, אולם נוסעיה של ה'אטלנטיק', שהיו עצורים בעתלית, הועמסו על שתי סירות, ובט' בכסלו תש"א (ה-9 לדצמבר 1940) הם נשלחו למושב הבריטית באי מאוריציוס. כעבור שלושה שבועות, לאחר ששניים מהפליטים שבקו חיים, עגנו הספינות, שנשא עמן 1,581 עצירים יהודיים, באי הצירי והמוריק, מאוריציוס. באותה עת, חיו באי רק 400,000 איש. דחפו אותם לתוך כלא 'צ'ו באסיק', שם הם הוחזקו קרוב לחמש שנים. בחודשיים הראשונים נספו בכלא למעלה מארבעים מהעצורים. הבריטים רצו שהמאסר ייחשב לעונש, למרות שבהמשך הם אפשרו לקהילה היהודית בדרום-אפריקה לסייע לפליטים. כשהם הגיעו לשם, היו באי רק שני יהודים מלבדם, שהבולט מביניהם היה איזק בירגר, שהגיע למקום מליטא טרם פרוץ המלחמה. במהלך השנים, תנאי החיים של הפליטים הוקלו מעט.

לאחר שקראנו על הסיפור הזה, חיכינו לראות כיצד התגלגלו העניינים, ואואן ליווה אותנו לאתרים הקשורים לתקופה זו. התחנה הראשונה הייתה בבית הכלא. מדובר בכלא פעיל עדיין, בית הכלא המרכזי באי. נשמענו לאזהרותיו שלא לצלם במקום, ורק השקפנו מהכביש, מעבר לגדר, ממנו יכולנו לראות את הבניין בו הוחזקו הגברים היהודים. הנשים הוחזקו במבנה אחר בתוך מתחם הכלא, מבנה שנהרס אחרי המלחמה. בתור יהודי אכפתי, ובמסגרת תפקידו כנשיא הקהילה, כמו גם מוריטיאני מקושר, ואואן מעורב בעניינים של כמה אסירים יהודיים בהווה, שמצאו את עצמם בצד הלא נכון של הגדר, והוא שיתף אותנו בכמה מהסיפורים הללו.

משם המשכנו למרחק של חמש דקות נסיעה במורד הכביש, עד לבית הקברות הגדול ביותר באי, בו יש חלקת קבורה יהודית שהוקדשה למטרה זו לאחר שאסירים יהודים נפטרו. בית הקברות 'סנט מרטין' מכיל היום 127 קברים של אסירים שנפטרו במהלך אותן חמש שנים קשות, כשלאחרונה נוספו עליהם שני קברים חדשים. מכיוון שרוב היהודים שקבעו את ביתם במאוריציוס הנם תושבי ארץ, יהודים אחרים שנפטרים באי נקברים במדינות שמהן הם באו.



אקוטיקה בכל פינה. עולם החי באי



עונש קולקטיבי. בית הכלא של היהודים

שלו מתחילה בימיה הקדומים של הקהילה היהודית באוסטרליה, כשסב-סב-סבו הוגלה לשם בעקבות האשמה, בימים שבהם שימשה המושבה הנידחת הזו כבית כלא ענק. למעשה, כל סבותיו וסבתותיו נולדו באוסטרליה. נשמע, כי גם אבות אבותיו היו אנשים שנהגו למסור את נפשם למען הולדת.

סב-סב-סבו (אברהם ראובן) נמנה על מייסדי בית הכנסת 'הוברט', בית הכנסת הראשון שהוקם באוסטרליה. סבו מצד אמו, לוטננט ליאו רוזנגרטן, היה קצין בצבא אוסטרליה, ורק לאחרונה גילה ואואן כתבה אודותיו בעיתון 'סידני מורנינג הראלד' משנת 1919. מסתבר, שבאותה שנה הוא נקלע למריבה עם קצין נוסף בגלל נתחי בשר עגל. הם נלקחו לשימוע בפני הקצין שמעליהם - המפקד כהן - לצורך משפט מהיר. דווח כי המפקד כהן גער בלוטננט רוזנגרטן כשהוא אומר לו משהו בסגנון של "אם הייתם רבים על חתיכת בשר חזיר, הייתי זורק עליך את הספר הזה, אבל עכשיו שאני רואה שהמריבה היא על בשר עגל, אפסור אותך בגערה בלבד..."

ואואן התמחה באוסטרליה בביוגויה, והיום, בין יתר עיסוקיו המרתקים, הוא מנהל את אתר שמורת הטבע 'לה וניל', פארק טבע שבו ניתן לטייל בין הצמחייה הגדלה בסביבה הטבעית שלה, תוך כדי מפגש עם צבי ענק. הצבים האלו הם באמת אחד מפלאי הבריאה, בגובה של קרוב למטר ובמשקל של 85 ק"ג. יצורים מדהימים אלו יכולים להאריך ימים עד מאה שנה ויותר, כשמספרים שיש כאלו שהאריכו ימים עד קרוב למאתיים שנה. ואואן ליווה

אותנו בסיוורנו ברחבי הפארק בזמן שליטפנו את הצבים, והוא הסביר לנו איך מגדלים אותם. ההסבר שלו כלל היכרות שהוא ערך לנו עם הצבים של האי רודריגו, אי שכן, שגם בו חיו בעבר צבי-ענק, אך כיום הם נכחדו. הוא הסביר לנו שהצבים האלה היו פעם נפוצים כל כך, שאחד המטיילים הוותיקים תיאר כיצד הוא ירד מהאנייה היישר על גבו של צב כזה, והיה יכול לצעוד קילומטר שלם בדילוג מצב לצב, בלי שרגלו תדרוך על הארץ. הם נאספו והועמסו על אניות כדי למכור את בשרם ואת השריונות שלהם לאירופים. בסך הכל, יש לו בפארק שלו למעלה מ-1,000 צבים, 2,000 תנינים, כמו גם קופים, איגואנות וצבאים. כמי שתמיד מחפש לאלף את מבקריו בינה, הוא הקים מוזיאון קטן נפלא בתוך שטח הפארק, מוזיאון שמוקדש לחקר הצמחייה המקומית ולפאונה (פאונה - אוכלוסיית בעלי חיים במתחם מסוים), זו שנכחדה וזו שמתחדשת.

כמי שתמיד מחפש להוסיף את ה'טוויסט' היהודי, היו אצלו שתי ציירות ישראליות, שהגיעו כדי לעצב מוזאיקה בדמות ציפור מוריטיאנית עבור המוזיאון, במוזאיקה הוא ביקש מהן לחרות משהו בעברית, שרק אלו שמבינים את השפה יבחינו בה. הם עשו זאת עבורו, ואכן הצלחנו לאתר מיד את המילה 'ציפור' בעברית.

בפארק הייתה גם תערוכה של מאות צדפי אמוניטים (כרכיות בעלות קונכיית ספירליות שאינן נמצאות עוד) ממדגסקה, שאואן אסף במשך שנים ארוכות במסגרת פעולות השימור שלו

בעיר מולדתו,
וינה, הוא ניצב
בפני דילמה
קשה. הייתה לו
אפשרות להשיג
אישורי הטבלה-
לנצרות מזויפים
עבור משפחתו,
שבעזרתם יוכל
להציל את חייהם



הוא נפטר בט"ו באייר תש"ג. התבוננו במצבתו ודנו בדילמה האיומה הזו ובהחלטה הקשה שנאלץ האיש הזה לקבל. כשאנו צועדים לחלקו האחורי של בית הקברות, ניגשנו לקבריהן של שתי האסירות הראשונות שנפטרו במקום, מרת אניטה הירשמן, אישה בת 35, שאביה ובעלה התגוררו בירושלים ושהתירה במחנה המעצר ילד בן 11, ומרת אמילה בקר-שפירא. הופתענו לראות שהן נקברו בכיוון שונה מזה של הקברים האחרים. התיאוריה הרווחת במקום מנסה להסביר זאת, מכיוון שהן נפטרו ימים בודדים לאחר הגיען למקום (בו' ובח' בטבת תש"א), לקהילת האסירים היהודיים לא הייתה עדיין 'חברה קדישא' והבריטים לא הרשו ליהודים ללוות את הנפטרות. המקומיים קברו אותם במתחם החדש של בית הקברות, אך באותו הכיוון שבו הוצבו המצבות הקודמות, של הגויים.

כשהחלו לבסוף היהודים לקבור את הנפטרים בעצמם, הם עשו זאת בכיוון מצפון לדרום, על פי המנהג לקבור לכיוון ארץ ישראל כרמז לציפייה לגאולה ולתחיית המתים. בחלקה היהודית בבית הקברות במאוריציוס, כל שאר המצבות פונות לכיוון צפון.

אחד הילדים שנולדו באי היה נפתלי רגב, שנולד בכלא ביו-באסין בשנת תש"ד (1944). הרוי, ד"ר אהרן ורגינה צוורגבאום, נפגשו על האנייה 'הליוס' בדרכם לברטיסלבה ונישאו בשנת תש"ב (1942). ד"ר צוורגבאום כתב תיעוד היסטורי חשוב על אותה תקופה עבור 'יד ושם', ומאז תשנ"ו (1996) משמש רגב בתפקיד 'שגריר כבוד' של מאוריציוס בארץ.

טעות בתרגום

ישנם גם סיפורים משעשעים שמסתובבים בין היהודים באי. אואן הראה לנו מצבה שהשם המופיע עליה אינו תואם אף אחד משמותיהם של אלו שידוע כי נקברו בבית הקברות היהודי. בנוסף, נעלמו עקבותיו של אחד הקברים האחרים. במשך שנים, אלו שעסקו בשימור בית הקברות האמינו שברשימות הופיע שמו של יהודי פולני בשם 'שעיה יונקר', שקברו לא נמצא, ובמקביל, הייתה מצבה על שם יהודייה בשם 'רות ליברמן', שלא הופיעה ברשימת הקהילה הרשמית. קצת ידע בשפה הגרמנית הוא שפותר את התעלומה. הכיתוב על המצבה היה בגרמנית, למרות שנכתב בכמה שגיאות כתיב. ידידנו, ר' חיים גוגנהיים, שלמזלנו דובר גרמנית רהוטה, היה אתנו בחלק הזה של המסע. על המצבה היה כתוב "HIER RUTH MEIN LIEBER MANN UNSER GUTER VATER AUS WARSCHAU", שפירושו, "כאן מקום מנוחת בעלי היקר, אבינו הטוב מוורשא", ואז, במה שנראה כאותיות עבריות מטושטשות (אלו לא המצבות המקוריות), מופיע השם. חלק מהבלבול נוצר בשל העובדה שהמילה "מנוחת" היה צריך להיות כתוב RUHT, אך נכתב בטעות RUTH, מה שנראה כשם של אישה - רות. טעות נוספת: המילים LIEBER MANN (בעלי היקר) נכתבו ללא רווח, מה שיצר מילה חדשה LIEBERMANN - כשם המשפחה הנפוץ ליברמן. וכך 'נולדה' רות ליברמן במקומו של שעיה יונקר...

מזכרת אפלה

בצמוד לבית הקברות עומד פרויקט שאואן גאה מאוד להיות מעורב בו, פרויקט שיזם 'הקונגרס היהודי האפריקני' - AJC. בראש הארגון עומד הרב משה זילבראהפט מדרום-אפריקה. הארגון מספק תמיכה יהודית לקהילות יהודיות קטנות ב-13 מדינות מדרום למדבר סהרה. הרב זילבראהפט מבקר באי מפעם לפעם, ובשנים האחרונות התיישב במקום שליח חב"ד. בעבר היה בית הלוויות ישן צמוד לבית הקברות, שלאחרונה שינה את ייעודו למוזיאון מרשים, גם אם קטן, על התקופה ההיסטורית הזו. שתי נשים מקומיות עובדות במוזיאון, ורואות בתפקידן הרבה מעבר לעוד עבודה בשכר. הן השתתפו בנבירה בארכיונים ויחד עם אנשי מקצוע ריכזו מסמכים מדהימים, תמונות וחפצים. בנוסף, ניתן למצוא מידע רב בספר 'השקל המוריטיאני' של ג'ניביב פילוט, שיצא לאור בשנת תשנ"ד (1994) בשפה האנגלית, ואשר תורגם לצרפתית בשנת תשע"ד (2014). הסופרת התעוררה לכתוב את הספר מכיוון שבהיותה בת 11, בזמן מלחמת העולם השנייה, במשך תקופה של כשנה בה תנאי המאסר היו נינוחים יותר, הייתה לה מורה לאמנות מבין האסירות, שהייתה אהובה עליה מאוד.

ישנן תמונות רבות, ביניהן כמה המתעדות את חיי הדת של המהגרים העצורים. היה במחנה בית כנסת אורתודוכסי וגם בית תפילה רפורמי. בין שומרי המצוות במחנה היו גם חסידים. מסתבר, כי הדתיים היו במיעוט, שכן המטבח הכשר שירת רק כ-15% מבני הקבוצה.



יהודים בכל פינה בעולם. ארי וארי בבית הכנסת

שווק העבדים המקומי היה עסק מסחרי נרחב ביותר והיו גם אדונים יהודים שהעסיקו עבדים. השאלות ההלכתיות לגבי היחס הראוי לעבדים וגיוורם לאחר שחרורם מצאו ביטוי במהלך תקופה זו

בין חיים למוות

מאמין באמונה שלמה בצור ישראל וגואלו, מכל מקום מצווה הוא על קידוש השם... אין שום היתר כלל בנידון דידן לרכוש תעודת התנצרות ושמד אף שהוא חושב שעל ידי זה יצליח להינצל, אלא מצווה הוא לקדש את שם השם".

תשובה דומה הוא ענה בח"ד סי' י"ב. אולם, ייתכן שבמבט של ארבעים שנה לאחור, הוא שינה את דעתו בתשובה ארוכה שכתב במענה לשאלה דומה ('ממעמקים' ח"ה סי' ג'). איננו יודעים אם מר לנק הוא זה ששלח אליו את השאלה, אך הנושא יצר פירוד במשפחה. אשתו וילדיו קיבלו את האישורים ומצאו מקלט באנגליה וכך שרדו את המלחמה. ביומנו, הוא כתב שפריט הערך היחיד שנותר ברשותו היה טבעת הנישואין שלו. הוא סירב לקבל את האישור וכך מצא את עצמו על אחת מאותן אניות, ובסוף נכלא במאוריציוס, שם

כשעמדנו ליד קברו של קרל לנק, איש משפחה בן 56, שבכל זאת מצא את עצמו לבד באי, סיפר לנו אואן את סיפורו. מסתבר, שבעיר מולדתו, וינה, הוא ניצב בפני דילמה קשה. הייתה לו אפשרות להשיג אישורי הטבלה-לנצרות מזויפים עבור משפחתו, שבעזרתם יוכל להציל את חייהם. שאלה מייסרת זו לא הייתה פשוטה כלל וכלל. הגאון רבי אפרים אושרי זצ"ל, מרבני גטו קובנה בשנות השואה, שאחר כך הוציא לאור את חמשת כרכי השו"ת 'ממעמקים' על השאלות האיומות שהוא נשאל באותה תקופה, נשאל שאלה דומה בשנת תש"ב ('ח"א סימן ט"ו). הוא השיב: 'משמעות אחת יש לתעודת ההתנצרות, והיא שבעל התעודה עזב ח"ו את צור מחצבתו והתכחש לעמו בהם בחר לו ק-ה לסגולתו, דבר זה בוודאי אסור אף שבלבו הוא



מצבות מספרות. בית הקברות היהודי



יהדות משום מקום. ראשוני הקהילה



תמיד היו בנמצא, אך לא הסוכר. שאלות הלכתיות בדבר השימוש בו בפסח, וכן שאלות לגבי כשרותו באופן כללי, היו שכיחות. חילוקי דעות רבים היו גם בנושא הברכה שמברכים על סוכה.

אחת המחלוקות הנוגעות לחיי היום יום הייתה שאלת השימוש בו לצורך המתקת קפה או תה לפני התפילה. ההלכה היא, שאין אוכלים או שותים דבר מלבד מים קודם התפילה. כשנעשה רווח השימוש בקפה ובתה, החלו אנשים להתמכר להם ופתאום היו "חייבים" את הקפה לפני התפילה. בעוד שבעל ה'משנה ברורה' (או"ח סי' פ"ט ס"ק כ"ב) הסתפק בדבר שתיית תה או קפה עם סוכר, הוא השווה אותם מבחינה מסוימת לתרופות, שאלו שזקוקים להם מותר להם ליטול אותם לפני התפילה. עבור רבים הקפה היה מר מדי ללא הסוכר. נושא זה נחקר על ידי בעל ה'נזהר מצרים', רבה הראשי של קהיר בתחילת המאה ה-20, שדעתו נטתה להתיר את השימוש בסוכר לפני התפילה, "שכן רבנים גדולים רבים שתנו את הקפה עם סוכר... ולאחר בדיקה, וכן הניסיון מוכיח, מי שרגיל לשתות את הקפה, אינו מסוגל לפקוח את עיניו ולהשתחרר משיטונותיו ולהתרכז בתפילתו בלי לשתותו".

תעשיית הסוכר קמה על גבם וסבלותם של 13 מיליוני עבדים אפריקניים. זהו מוצר שגידולו ועיבודו כרוכים בהמון עמל וזיע. שוק העבדים היה עסק מסחרי נרחב ביותר והיו גם אדונים יהודים שהעסיקו עבדים. שוב, השאלות ההלכתיות לגבי היחס הראוי לעבדים וגיוסם לאחר שחרורם מצאו ביטוי במהלך תקופה זו. שוק העבדים חי ובעט עד היום. האמת היא, שנצפתה התעוררות מסוימת בארבעים השנה האחרונות עם כ-30 מיליון עבדים היום. גם תעשיית השוקולד בימינו מנצלת הרבה מאוד כוח אדם כפוי וילדים עובדים, שמעלה את השאלה אם איננו תומכים בסחר העבדים בכל קוביית שוקולד שעליה אנחנו מתענגים.

לא משנה לאן תפנו, גם אם תגיעו לקצוות תבל, תמצאו שם עקבות לחיים יהודיים בעבר או בהווה. העובדה שבלב לבו של האוקיינוס הוודי היו יהודים עצורים בשל רצונם לזכות ולהיכנס לארץ הקודש, אך בשל כך הם ניצלו ממות בטוח בידי הנאצים, מדהימה. ■

בעקבות פנייתם של חברי הקבוצה, העניקה להם הממשלה קרקע שעליה הם הקימו את 'מרכז ישראל מורים עמיקל', המוכר גם בשם 'מרכז ביבי קורפן' (על שם ביבי קורפן ז"ל, שהיה קונסול הכבוד הראשון של מדינת ישראל במאוריציוס), ובו מתקיימים מפגשים ואירועים. בחלקו האחורי של המרכז, הם בנו בית כנסת קטן, הראשון שנבנה במאוריציוס ואשר משמש את יהודי האי בעיקר לאירועים כמו חתונות. בשנת תשס"ז (2007) הוקמה רשמית הקהילה היהודית של האי, בתור הארגון המייצג את היהודים שחיים באי. באותה שנה, הם נפגשו לתפילות יום-כיפור, התפילות הראשונות שהתקיימו באי מאז עזבה קבוצת האסירים למעלה מששים שנה קודם. מאז מתקיימות התפילות באופן סדיר, פחות או יותר, אך מכיוון שמעטים מקרב היהודים מתגוררים בקרבת המרכז, הן מתנהלות בדרך כלל בחדר שכור בצפון האי.



האי מהווה אבן שואבת לתיירים המבקשים לנפוש בחופים שטופי שמש. לכלכלה המקומית היו פעם תשתיות אחרות שעליהן היא נשענה. אחת מהן הייתה תעשיית הסוכר. עם כל כך הרבה היסטוריה הלכתית שקיימת סביב נושא ייצור הסוכר, יצאנו לדרך, לקראת חוויה מתוקה בטחנת סוכר עתיקה שהפכה ברבות השנים למוזיאון סוכר. הסוכר, כפי שאנו מכירים אותו, הגיע לעולם המערבי בסביבות המאה ה-16. היום קשה קצת לדמיין את העולם בלעדיו. כמובן, שדבש ותמרים

המוזיאון היה יוזמה משותפת של הקונגרס היהודי האפריקני והקהילה היהודית המורטיאנית. הוא חדש יחסית, ופתח את שעריו בסתיו תשע"ה (נובמבר 2014), באירוע חגיגי בו הופיע אואן כמנהל הטקסים, בתום שלוש שנות עמל. הקדשנו קצת זמן לבחון את המוצגים.

בעוד שמוזיאון זה אמור לעורר עניין רב אצל כל יהודי המבקר באי, חשיבותו העיקרית טמונה כנראה בערך החינוכי שלו עבור התושבים המקומיים. למרות שהוא בעיקרון ובכוונה תחילה לא מוזיאון שואה, הוא יכיר לתושבי האי שבלב האוקיינוס הוודי את הפרק האפל הזה, תוך שהוא ישתף אותם בהיסטוריה המשותפת להם וליהודים. הדבר נכון במיוחד לאור העובדה שהאסירים לא נטרו טינה לתושבים המורטיאניים, שלא פגעו בהם לרעה ולפעמים אף תרמו ציוד שסייע להם. אנו מקווים שרבים מתלמידי בתי הספר (וגם המבוגרים), כמו כל המבקרים באי-גן-העדן הזה - יפרגנו לעצמם טעימה מהאוצר הזה.

עבדי הסוכר

בנסיעה צפונה מבית הקברות היהודי, הגענו לנקודה לא הרחק מקיוריפיי, שם ישנו אתר נוסף בעל זיקה יהודית. ישנה באי קבוצת אנשים אוהבי ישראל ואוהדי מדינת ישראל, שהקימה בשנת תשכ"ו (1966) את 'חברת ידידות ישראל-מאוריציוס'. במשך שנים רבות, הם היו מעורבים בשמירה על בית הקברות היהודי ושימשו מעין קונסוליה ישראלית בפועל. בשנת תשס"ה (2005),

תעשיית השוקולד
בימינו בנויה גם
היא על עבדים
ועובדים בכפייה.
שהמסחר בהם ער
ומשגשג ביניהם
גם ילדים עובדים